

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Национално тело за акредитацију
и проверу квалитета у високом
образовању

Комисија за акредитацију и проверу
квалитета

Број 612-00-00142/13/2019-03

Датум 14.02.2020. године

Булевар Михајла Пупина 2

Београд

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО: 27.02.2020.			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
01	405/5	/	/

На основу члана 21. став 1. тачка 1. и члана 23. Закона о високом образовању („Службени гласник РС“ број 88/2017, 27/2018 – др. закон и 73/2018), Комисија за акредитацију и проверу квалитета, дана 14.02.2020. године, донела је

ОДЛУКУ
о акредитацији студијског програма
докторских академских студија - Право

Утврђује се да **Универзитет у Београду – Правни факултет**, са седиштем у улици Булевар краља Александра број 67, Београд, ПИБ 101729152, Матични број 7032579, испуњава прописане стандарде за акредитацију студијског програма **докторских академских студија (ДАС) – Право**, у оквиру поља друштвено - хуманистичких наука, за упис 50 (педесет) студената у прву годину у седишту установе.

Установе се обавезује да у року од 2 године обавесте Комисију за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању о унапређењу квалитета у складу са препорукама наведеним у образложењу ове одлуке.

На основу ове одлуке се издаје уверење о акредитацији студијског програма.

Образложење

Високошколска установа Универзитет у Београду – Правни факултет, са седиштем у улици Булевар краља Александра број 67, Београд је дана 20.06.2019. године поднела захтев за акредитацију студијског програма **докторских академских студија – Право**, под бројем 612-00-00142/2019-03.

Уз захтев за акредитацију, достављена је документација, која је прописана чланом 4. Правилника о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма ("Службени гласник РС", број 13/2019).

На основу чл. 8. и 9. Правилника о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма, Комисија за акредитацију и проверу квалитета, образовала је поткомисију ради утврђивања чињеница од значаја за доношење одлуке о захтеву за акредитацију. Рецензентска комисија је посетила установу 18.09.2019. године.

Извештај рецензентске комисије о извршеној анализи достављене документације са оценом, Извештај поткомисије и предлог одлуке, достављени су Комисији за акредитацију и проверу квалитета.

Комисија за акредитацију и проверу квалитета, на седници одржаној 16.01.2020. године, утврдила је да су испуњени стандарди прописани Правилником о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма.

Анализом Извештаја рецензентске комисије (у даљем тексту Извештај), поткомисија за ДХ поље је утврдила да је Рецензентска комисија (у даљем тексту РК) поступила у складу са прописаним упутствима.

Анализа **Електронског формулара** - РК је детаљно анализирала документацију коју је Установа доставила за акредитацију студијског програма ДАС Право и сачинила прелиминарни извештај.

У курикулуму докторских студија изборни предмети су заступљени са 66.11%, што је у складу са препорученим процентима (више од 50%). Докторска дисертација је приказана као обавезни предмет. У опису Стандарда 1 и Стандарда 5 није јасно приказано да се Докторска дисертација састоји из две позиције: истраживања садржаних у завршном раду и израде и одбране завршног рада. Међутим, из Табеле 5.2 Распоред предмета по семестрима и годинама студија може се закључити да научно-истраживачки (студијско-истраживачки рад, СИР) започиње у трећем семестру, тј. другој години студија и да се реализује до шестог семестра кроз неколико активности (семинарски рад, научни чланак, научно-истраживачки рад и припрема пројекта докторске дисертације, одбрана пројекта докторске дисертације, реферисање о напретку истраживања 1 и реферисање о напретку истраживања 2). Активна настава се састоји од предавања, и то: у првој години 10 часова недељно (просечна вредност), у другој години 5 часова недељно (просечна вредност), док у трећој години студија нема предавања, што коначно даје просечну вредност од 5 часова недељно током студија (то је мање од препоручених 25%). Да ли се при прорачуну оптерећења СИР дели на све наставнике ангажоване на докторским студијама није могуће закључити, зато што су у електронском обрасцу овог (као и других програма предложених за акредитацију) приказани сви наставници и сарадници факултета (страница електронског формулара Наставници), а сарадници не могу бити ангажовани на докторским студијама, као ни наставници који не испуњавају услове у погледу броја радова и научних пројеката. Наставници запослени са 100% радног времена држе 99.60% наставе, што је знатно више од 70%. Увидом у доступну документацију Комисија је констатовала да 22 наставника ангажована на студијском програму имају оптерећење изнад 12 часова активне наставе недељно на свим студијским програмима установе, односно на свим ВШУ у Србији. Реч је следећим наставницима: проф. др Бојан Милисављевић (12.04), проф. др Војислав Станимировић (12.07), проф. др Мирјана Радовић (12.21), проф. др Дејан Ђурђевић (12.22), проф. др Марија Караникић Мирић (12.30), проф. др Милош Живковић (12.33), проф. др Марија Драшкић (12.33), доц. др Ивана Марковић (12.35), проф. др Душан Поповић (12.44), доц. др Вања Бајовић (12.44), проф. др Александар Гајић (12.51), проф. др Ивана Крстић (12.56), доц. др Вук Цуцић (12.72), проф. др Лјубинка Ковачевић (12.80), проф. др Милан Шкулић (12.81), проф. др Горан Илић (13.04), проф. др Наташа Делић (13.07), проф. др Зоран Томић (13.22), Марко Ђурђевић

(13.33), доц. др Иван Ђокић (13.54), проф. др Добросав Миловановић (13.59) и проф. др Небојша Јовановић (13.94).

С обзиром на то да је утврђено постојање техничких недостатака у документацији која је достављена за акредитацију Установи је у прелиминарном извештају препоручено да усагласи податке у достављеним прилозима (електронским формуларима и уводним табелама за студијски програм и установу).

Пошто у уједињеном електронском формулару, као ни у формуларима за студијске програме, нису наведене друге високошколске установе на којима су наставници ангажовани, сугерисано је да Установа прикаже те податке уколико су наставници ангажованима другим високошколским установама. Установа је одговорила да наставници Правног факултета Универзитета у Београду јесу ангажовани на другим високошколским установама на основу уговора о допунском раду, али да споразуми садрже одредбу према којој не постоји сагласност за радно ангажовање у смислу стављања на листу ради акредитације друге високошколске установе. Због наведених разлога, у електронским формуларима нису наведени подаци о обиму ангажовања на другим високошколским установама.

Поред тога, Установа је кориговала и усагласила број наставника и сарадника у раније наведеним прилозима, кориговани подаци приказани су у табелама које су саставни део овог извештаја, док су подаци из прелиминарне верзије извештаја (преузети из првобитно достављене документације) брисани из табеле, али су приказани у тексту као део процедуре која је спроведена.

Може се закључити да је Установа одговорила на примедбе и сугестије из прелиминарног извештаја Комисије.

Анализом **Уводне табеле** РК констатује:

Табела УВОД – Студијски програм, обухвата основне податке о студијском програму за које се тражи акредитација:

- 1) Податке о високошколској установи у којој се изводи студијски програм и назив студијског програма.
- 2) Образовно-научно/уметничко поље наведено у складу са Законом
- 3) Научна, стручна или уметничка област наведена у складу са листом области коју утврђује Национални савет.
- 4) Обим, врста и дужина студија у складу са Законом.
- 5) Назив дипломе наведен у складу са листом звања коју утврђује Национални савет

Рецензентска комисија детаљно је анализирала првобитну документацију коју је Установа доставила за акредитацију и податке који су унети у Уводну табелу упоредила са електронским формуларом и прилозима одговарајућих стандарда. Установа је у првобитној документацији доставила Уводну табелу у којој су приказани сви потребни подаци. Назив Установе је Универзитет у Београду Правни факултет, а образовно-научно поље друштвено хуманистичких наука у складу је са Законом о високом образовању. У Установи се реализују студијски програми из области правних наука, као и интердисциплинарни мастер и докторски студијски програми у пољу друштвено-хуманистичких наука. У Табели коју је Установа доставила у првобитној

документацији наведено је да укупан број студената на акредитованим студијским програмима износи 6770. Дати су и часови активне наставе (предавања и вежби) по степенима студија. Уводна табела је садржала и основне податке о простору и однос квадратуре према броју студената. Простор који је Установа била приказала у Уводној табели ($6.181.57\text{m}^2$) недовољан је за раније акредитован, као и број студената за који се затражена акредитација. У Уводној табели је било приказано да Установа располаже са 518.790 библиотечких јединица (без електронских извора) и са 70 рачунара који су у служби наставе и студената. У Уводној табели био је приказан и број наставника по звањима и укупно, као и број сарадника. Према првобитној Уводној табели, на факултету је запослено 86 наставника са 100% радног времена (37 редовних професора, 21 ванредни професор, 25 доцената и 3 наставника страног језика) и 5 наставника ангажованих по уговору (табела у којој се приказује број наставника и табела 6.3), с тим да је у уједињеном електронском обрасцу било наведено 7 наставника по уговору. Број наставника приказаних у Уводној табели коју је Установа доставила разликовао се од броја наставника у електронском обрасцу, што је коментарисано раније. Према раније достављеној Уводној табели, у Установи је ангажовано 25 сарадника (1 асистент са докторатом, 13 асистената, 4 сарадника у настави, 4 сарадника ван радног односа и 3 стипендиста Министарства науке и технолошког развоја). У уједињеном електронском обрасцу било је приказано 22 сарадника.

Прелиминарни извештај Комисије упућен је Установи и сугерисано је да се недоследности у појединим прилозима коригују и наведени подаци усагласе. Приликом посете Установи разјашњено је да укупна квадратура у Уводној табели није правилно приказана, односно да Установа располаже знатно већим бруто простором који је унет у овај дефинитивни извештај. Сходно томе, и однос укупне квадратуре и укупног броја студената је у реду, количник је већи од 2 m^2 (тачније износи 2.32 m^2) по студенту, што је у складу са стандардом.

На основу употпуњене и делимично кориговане документације које је Установа доставила у одговору на прелиминарни извештај Рецензентска комисија констатује да је Правни факултет Универзитета у Београду затражио акредитацију за 6780 студената, и то 6000 студената ОАС, 630 студената МАС и 150 студената ДАС. Факултет располаже укупним простором од $15.749.90\text{m}^2$ што даје количник од 2.32 m^2 (однос укупног простора и укупног броја студената, тј број m^2 по студенту), што је у складу са условима за извођење наставе у две смене. Факултет располаже завидним библиотечким простором од $2.468,03\text{ m}^2$, а студентима и наставницима/сарадницима Факултета на располагању је 518.790 библиотечких јединица и 44 рачунара у рачунарској учионици. На факултету је запослено 146 наставника: 86 наставника са 100% радног времена, а преостали наставници су ангажовани на основу уговора о допунском раду (2 наставника), на основу посебних уговора о сарадњи (47 наставника) и као пензионисани наставници и истраживачи који могу да изводе наставу на мастер и докторским студијама (11 наставника).

Закључак. Може се закључити да је Установа одговорила на примедбе и сугестије из прелиминарног извештаја Комисије. У дефинитивну верзију извештаја унети су само кориговани подаци.

Анализом Стандарда за акредитацију студијског програма се утврђује:

Стандард 1. Структура студијског програма

Документу Стандард 1. додат је и Прилог 1.1. који представља извод са сајта Правног факултета Универзитета у Београду. Увидом у наведени прилог Комисија је утврдила да је докторским академским студијама посвећен посебан део сајта Факултета и да се налази на адреси [хтп://www.иус.бг.ац.рс/пдс/докторске.хтм](http://www.иус.бг.ац.рс/пдс/докторске.хтм). Наведени део сајта је прегледан и садржи релевантне информације које ће бити анализирани заједно са поднетом документацијом.

Према Упутствима за примену Стандарда 1. сваки студијски програм мора да садржи следеће елементе, од којих је у тексту који следи анализиран сваки појединачно. Назив студијског програма. У прелиминарном извештају Комисија је констатовала да у документу Стандард 1. није наведен назив студијског програма. Увидом у Уводну табелу утврђено је да је назив студијског програма: ДАС – Право. У допуњеној документацији коју је доставила установа наведено је да је назив студијског програма Право. Циљеви студијског програма. У прелиминарном извештају је констатовано да у документу Стандард 1. нису наведени циљеви студијског програма. Поред тога констатовано је да је на сајту Факултета наведено да је циљ докторских студија: да се студент докторских студија обучи за научно-истраживачки рад; да се прошири и продуби његово знање, посебно у области у којој ће обављати научно истраживање; да кандидат изради квалитетну докторску дисертацију, као самосталну монографску обраду одређене теме, која је изворан и самосталан научни рад, који доприноси развоју научне мисли, а који је по методологији обраде и степену доприноса науци подесан за утврђивање способности кандидата да као самостални истраживач делује у области наука за које је Факултет матичан. У допуњеној документацији коју је установа доставила у вези са циљевима студијског програма наведено је следеће. За разлику од основних студија, које су намењене стицању основних и општих знања из области права, те мастер студија које су намењене стицању напредних и специјализованих знања у области права, докторске студије су намењене стваралаштву у области правне науке. Због тога су оне намењене изнадпросечним студентима који су даровити за научно стваралаштво. Из тога следи да је основни циљ докторских студија стварање нових знања и схватања у праву, чиме се даје допринос постојећем стању правне науке. Као пратећи циљеви наведени су: подстицање студената на продубљено и свестрано проучавање права, како би разумели суштину правне појаве коју су изабрали за тему своје докторске дисертације; подстицање студената на самостално размишљање и преиспитивање постојећих схватања и тумачења правних појава које су изабрали за тему своје докторске дисертације, ако их има у изабраном питању; подстицање студената на заузимање ставова у тумачењу, разумевању и стварању права, а поготово на критичко мишљење о важећим правилима, историјским тумачењима и мишљењима других правника, укључујући и оних наугледнијих; подстицање студената на проучавање правног окружења, односно на истраживање и утврђивање ванправних чињеница (нпр. социолошких, економских, техничких, биолошких и других), које утичу на стварање и тумачење права, те његово обликовање такво какво је, било да је

реч о бившем праву (нпр. историјскоправне науке), важећем (нпр. позитивноправне науке), или филозофском (нпр. филозофскоправне науке), како би боље разумели предмет свог докторског истраживања; подучавање студената суштинском и појмовном разматрању права, уместо препричавању правних правила којим се баве студенти основних студија и практичари (судије, адвокати и правници у привреди и управи); омогућавање студентима лаког приступа великом броју извора за проучавање права, како домаћег, тако и страног (нпр. прописа, књига, часописа и научних скупова); усмеравање студената у њиховом научном истраживању, размишљању и писању путем учених, честитих и раду посвећених ментора; подстицање студената да у раду на докторској дисертацији настоје да се појединачни интереси подреде општем добру средине из које потичу и своје земље, али и човечанства; приморавање студената да у истраживању теме доктората примењују научне методе, како би у њему заузеле ставове оправдавали ваљаним и чврсто логички заснованим разлозима и чињеницама; приморавање студената да осмишљено, уредно и технички сређено напишу докторску дисертацију, показујући што већу писменост, уз употребу што лепшег и једноставнијег књижевног стила, како би била разумљива не само правницима и другим ученим лицима, већ и лаицима, а тиме и што више читана и коришћена у другим научним истраживањима, али и у пракси; подстицање студената да њихов докторат има што већи значај за праксу и науку, те да наставе да се баве научним истраживањем и после докторирања, пре свега писањем системских научних дела (нпр. књига, монографија и другог), али и мањих ауторских дела (нпр. чланака или саопштења на научним скуповима). Исход студијског програма. У прелиминарном извештају је утврђено да у документу Стандард 1. није наведен исход студијског програма и затражена је допуна документације. Увидом у сајт Факултета утврђено је да стицањем научног степена доктора наука, кандидат стиче темељна знања и разумевање уже научне области у којој је одбранио докторску дисертацију, те вештине, развијене способности и компетенције да самостално решава практичне и теоријске проблеме у области наука за које је Факултет матичан. Он је оспособљен да организује и реализује научна истраживања – посебно на компаративноправном нивоу, те да прати развој правне науке. Завршетком студијског програма, кандидат је развио способност да критички мисли и самостално истражује, као и способност да на високом нивоу комуницира са другим припадницима међународне научне заједнице, све у циљу доприношења развоју научне мисли. У допуњеној документацији наведено је да је основни исход докторских студија је ваљана докторска дисертација, а то значи системско (монографско) научно дело већег обима засновано на одговарајућој тези, којом је дат допринос постојећем стању правне науке, али је значајно и за праксу. Пратећих исхода има више, јер савладавањем програма докторских студија студент ће: овладати способношћу да се самостално бави научним истраживањем применом научних метода, а ради писања научних дела у области права; бити оспособљен за систематско разумевање права и примену вештина и метода његовог ваљаног тумачења и осмишљавања (предлагања) нових правила и решавања постојећих проблема у ужој области којом се бави (нпр. у пракси судова, управе или привреде); бити у стању да спроведе обухватно и свестрано истраживање теме која га интересује, употребом одговарајућих научних метода, а ради унапређивања свог

постојећег знања које ће моћи да објави, као ауторско дело, по могућству изворно, код угледних издавача или у угледним часописима; се оспособити за критичко разматрање проблема у праву и његовом окружењу, те за његово ваљано разумевање, оцену и стварање нових и сложених идеја; бити у стању да у питањима свог истраживања расправља са осталим стручњацима, али и члановима шире друштвене заједнице; ако је изузетно успешан, бити у стању да подстакне напредак у проучавању, тумачењу и стварању права, те тиме допринесе побољшању постојећег стања права и друштвене заједнице уопште; стећи знање о значајној литератури из своје уже научне правне области, али и бити у стању да пронађе нову литературу ради новог истраживања које га буде интересовало, чијим разматрањем ће моћи да разуме проблем који га интересује, та да научно осмисли начин његовог решавања; бити у стању да систематично, јасно и писмено излаже резултате до којих је дошао својим истраживањем, те ставове које је тим поводом заузео; бити оспособљен да заузима личне ставове о сложеним правним појавама, узимајући у обзир обзирљива научна разматрања других правника, али и повратно утичући на њихове ставове; за најбољу оцену у савладавању студијског програма и одбрану доктората, мораће да прихвати највише вредности стуковног и људског морала, на основу чега ће бити у стању да помаже, па и да води и оцењује, као ментор и наставник, друге истраживаче у њиховом научном раду; бити у стању да преноси стечена знања на друге људе, било да су ученици, студенти, колеге и друге струке, било у школском систему или ван њега.

Назив дипломе. У документу Стандард 1. наведено је да се завршетком докторских академских студија стиче научни назив доктор наука – правне науке. Комисија констатује да је наведени академски назив у складу са Правилником о Листи стручних, академских и научних назива (53/2017-100, 114/2017-38, 52/2018-123, 21/2019-302, 34/2019-185). Услови за упис на студијски програм. Докторске академске студије може уписати лице које је завршило мастер академске студије, односно интегрисане студије са најмање 300 ЕСПБ бодова, односно најмање четворогодишње студије по прописима који су важили до ступања на снагу Закона о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 76/05): на Правном факултету Универзитета у Београду; на неком другом правном факултету, ако су наставни планови, програми и уџбеничка литература комплементарни са наставним планом, програмом и уџбеничком литературом Факултета; на другом факултету из групације друштвено-хуманистичких и сродних наука, под условом да положи одређене испите из програма студија права, које одреди Наставно-научно веће, на предлог одговарајућих катедара. Надаље, студенти који уписују ДАС морају да имају општу просечну оцену најмање 8 (осам) на основним четворогодишњим студијама, основним академским и мастер академским студијама, односно интегрисаним студијама или општу просечну оцену мању од 8 (осам) и објављене научне радове у часописима са листе ресорног министарства пре уписа на докторске студије ако, на предлог одговарајуће катедре, Наставно-научно веће одобри упис. Затим, на докторске студије може да се упише и лице које је завршило магистарске студије и стекло академски назив магистра правних, правно-економских, правносоциолошких или правно-политичких наука. Коначно, од сваког кандидата се захтева познавање најмање два страна језика релевантна за ужу научну област којој

припада оквирно питање из којег намерава да ради докторску дисертацију, у мери да се може користити страном литературом. Услови за упис на докторске академске студије су детаљно регулисани чл. 7-10 Правилника о докторским студијама на Правном факултету Универзитета у Београду, док је чл. 11-19 регулисан поступак уписа на односне студије. Услови за упис, као и Правилник о докторским студијама на Правном факултету Универзитета у Београду налазе на сајту Факултета и доступни су јавности. Листа обавезних и изборних студијских подручја, односно предмета, са оквирним садржајем. Увидом у Књигу предмета (Прилог 5.2.) и Спецификацију предмета на студијском програму докторских студија (Табела 5.1.) утврђено је да је приложен оквирни садржај предмета који се изучавају на ДАС Право. Начин извођења студија. Студент је у току прве и друге године докторских студија дужан да похађа наставу и положи испите из: предмета Методи научно-истраживачког рада и вештине, три изборна предмета који су програмом студија предвиђени као обавезни за ужу научну област (даље: обавезни предмети) у првој години студија (први докторски испит) и два изборна предмета у другој години студија (други докторски испит), која су у вези са оквирним питањем научне области из које намерава да изради докторску дисертацију. Увидом у Књигу предмета утврђено је да се настава изводи путем предавања и консултација. Поред обавезе похађања наставе и полагања испита у првој и другој години студија, у првој години студија студент је, да би се уписао на другу годину, дужан и да изради и одбрани приступни рад. У току друге године студија студент је дужан и да: одбрани семинарски рад, објави један научни чланак у часопису међународног значаја или водећем часопису националног значаја, сходно рангирању часописа које врши надлежно министарство, у часопису који се налази на ССЦИ листи, односно у часопису који се налази на листи часописа из области друштвених наука коју је утврдио Универзитет, те да одбрани пројекат докторске дисертације. Трећа година студија посвећена је изради докторске дисертације - завршног дела студијског програма докторских студија. По добијеној сагласности Универзитета на реферат о подобности предложене теме за докторску дисертацију, Наставно-научно веће Факултета одобрава тему докторске дисертације и одређује ментора, који је, по правилу, био привремени ментор. Дисертација представља самостални и оригинални научноистраживачки рад студента у одговарајућој научној области или више научних области. У току треће године студија студент је дужан да два пута реферише о напретку докторског истраживања. Успешном одбраном докторске дисертације студент завршава докторске студије. Бодовна вредност сваког предмета исказану у складу са европским системом преноса бодова. Увидом у сајт Факултета и Распоред предмета по семестрима и годинама (Табела 5.2.) утврђено је следеће. Полагањем предмета Методи научноистраживачког рада и вештине студент стиче 10 ЕСПБ, док израда и одбрана приступног рада носе 20 ЕСПБ. Сваки изборни предмет (укупно 5) носи 10 ЕСПБ, што значи да полагањем свих изборних предмета студент стиче укупно 50 ЕСПБ. Свака од појединачних активности (семинарски рад, научни чланак, научноистраживачки рад и припрема пројекта докторске дисертације и одбрана) носи по 10 ЕСПБ, те студент њиховим успешним окончањем стиче још 50 ЕСПБ. И последње, одбраном докторске дисертације студент стиче 60 ЕСПБ. Комисија констатује да је исказана бодовна

вредност сваког предмета у складу са европским системом преноса бодова. Вредност докторске дисертације исказану у ЕСПБ бодовима. Увидом у приложену документацију утврђено је да лице које заврши докторске студије стиче научни назив доктор наука – правне науке. Одбраном докторске дисертације стиче се 60 ЕСПБ. Надаље, утврђено је да студијски програм докторских студија има 110 ЕСПБ предвиђених за реализацију докторске дисертације и то: три изборна предмета из уже научне области (укупно 30 ЕСПБ), припрема и одбрана пројекта докторске дисертације (20 ЕСПБ) и одбрана докторске дисертације (60 ЕСПБ). С обзиром да се успешним окончањем ДАС стиче 180 ЕСПБ, а да је стицање 110 ЕСПБ у непосредној вези са докторском дисертацијом, Комисија констатује да је испуњен стандард да студијски програм докторских студија мора да има најмање 50% ЕСПБ предвиђених за реализацију докторске дисертације. Предуслови за упис појединих предмета или групе предмета. У документу Стандард 1. наведено је да студент који је предмете са првог докторског испита и из Метода научно-истраживачког рада и вештина положио са просечном оценом најмање 8 (осам) има право да се упише на другу годину студија, односно да студент који је предмете са другог докторског испита положио са просечном оценом најмање 8 (осам) има право да упише трећу годину студија. Коначно, на трећу годину докторских студија може да се упише студент који је испунио све обавезе из прве и друге године студија. У допуњеној документацији додатно су прецизирани ови услови додавањем број ЕСПБ које студент треба да оствари. Начин избора предмета из других студијских програма на истом или другом универзитету. Увидом у документацију Комисија је утврдила да не постоји могућност избора предмета из других студијских програма. Услови за прелазак са других студијских програма у оквиру истих или сродних области студија. У документу Стандард 1. нису наведени услови за прелазак са других студијских програма у оквиру истих или сродних области студија. Друга питања од значаја за извођење студијског програма. У документу Стандард 1. нису наведена друга питања од значаја за извођење студијског програма.

Закључак: Комисија констатује да студијски програм садржи све елементе предвиђене Законом о високом образовању и стандардима. Документу Стандард 1. додат је и Прилог 1.1. који представља Извод са сајта Правног факултета. Комисија нарочито похваљује начин на који су одређени циљеви и исход студијског програма, као и део сајта Факултета, који се односи на докторске студије, који је прегледан, добро организован и ажуран.

Стандард 2. Сврха студијског програма

У документу Стандард 2. наведено је да је сврха студијског програма ДАС да се кроз израду докторских дисертација и других научних радова оствари суштински допринос развоју професионалне и научне мисли и унапређењу професије, те да се изврши селекција и обука кадрова који ће владати способностима да као самостални научни истраживачи делују у областима науке за које је Правни факултет Универзитета у Београду матичан. Идентична формулација налази се и на сајту Факултета.

Закључак: Комисија сматра да је сврха студијског програма ДАС – Право дефинисана јасно и недвосмислено. Сврха студијског програма ДАС је у складу са основним задацима и циљевима Правног факултета у Београду, одређеним општим актима

Правног факултета, као и са циљевима високог образовања из чл. 3 Закона о високом образовању.

Стандард 3. Циљеви студијског програма

У документу Стандард 3. наведено је да је циљ докторских студија је да се студент докторских студија обучи за научноистраживачки рад, да се прошири и продуби његово знање, посебно у области у којој ће обављати научно истраживање, као и да студент изради квалитетну докторску дисертацију, као самосталну монографску обраду одређене теме, која је изворан и самосталан научни рад, који доприноси развоју научне мисли, а који је по методологији обраде и степену доприноса науци подесан за утврђивање способности кандидата да као самостални истраживач делује у области наука за које је Факултет матичан. Документ Стандард 3. садржи Прилог 1.1. који представља извод са сајта Правног факултета. Комисија је утврдила да је докторским академским студијама посвећен посебан део сајта Факултета и да се налази на адреси [хттп://www.иус.бг.ац.рс/пдс/докторске.хтм](http://www.иус.бг.ац.рс/пдс/докторске.хтм). Наведени део сајта је прегледан и омогућава лако сналажење сваком кориснику. Увидом у Прилог 1.1. Комисија је утврдила да се на сајту Факултета налазе основне информације у вези са докторским академским студијама, уписом на студијски програм, књига предмета, наставницима, планом извођења наставе, часописима у којима се може објавити научни чланак и друге релевантне информације. Комисија констатује да се на сајту налази списак студената уписаних на докторске студије у школској 2012/13 и 2013/14. Наведени списак би требало ажурирати.

Закључак: Имајући наведено у виду, Комисија констатује да су циљеви студијског програма ДАС Право јасно формулисани, те да су у складу са циљевима Правног факултета Универзитета у Београду.

Стандард 4. Компетенције дипломираних студената

У документу Стандард 4. наведено је да стицањем научног степена доктора наука, кандидат стиче темељна знања и разумевање уже научне области у којој је одбранио докторску дисертацију, те вештине, развијене способности и компетенције да самостално решава практичне и теоријске проблеме у области наука за које је Факултет матичан. Он је оспособљен да организује и реализује научна истраживања, посебно на компаративноправном нивоу, те да прати развој правне науке. Завршетком студијског програма, кандидат је развио способност да критички мисли и самостално истражује, као и способност да на високом нивоу комуницира са другим припадницима међународне научне заједнице, све у циљу доприношења развоју научне мисли. У прелиминарном извештају Рецензентска комисија је констатовала да у документу Стандард 4. нису раздвојене и посебно побројане опште и предметно специфичне компетенције. У допуњеној документацији недостатак је отклоњен и наведено је следеће. Опште способности и компетенције студента су: највиша (врхунска) знања из области у којој је докторирао, која му омогућавају да самостално спроводи изворна научна истраживања и у другим правним областима, како у науци, тако и у пракси, омогућавајући му да проширује, преиспитује и унапређује постојећа знања у науци и другим областима рада; у стању је да примењује стечене вештине и технике у истраживању права, како у науци, тако и у пракси ради схватања проблема, њиховог

објашњавања, давања предлога њиховог решавања, те изношења својих ставова на научним и стручним скуповима, у јавности, часописима и научним делима; способан је да вреднује (оцењује) постојећа достигнућа у праву, како у науци, тако и у пракси, да се критички односи према њима, да осмишљава и износи нове идеје и схватања старих, постојећих и нових питања, као и да их размењује са осталим правницима и другим стручњацима за област којом се бави; способан је да се укључује у пројекте, домаће и међународне, било као учесник, њихов управитељ, па и творац, ради давања доприноса развоју правне мисли и унапређења постојећег права; у стању је да оцењује туђе научне радове, самовреднује своје, као и да преноси своја знања другим лицима (нпр. у школама, на факултетима, те научним и стручним скуповима), у земљи и иностранству. Савладавањем програма докторских студија предметно-специфичне компетенције студента би требало да буду: продубљено знање области у којој је докторирао, те њено разумевање на вишем нивоу од практичара (нпр. судија, тужилаца или адвоката); способност подучавања других из области у којој је докторирао, те напредовања у струци којом се бави; способност решавања уско стручних проблема у области којом се бави, а на основу свог продубљеног знања и вештине његовог повезивања са знањима других области права и живота; способност праћења развоја научне и стручне мисли у области свог доктората на основу доброг познавања извора права и литературе. Додатак дипломи. Саставни део документа Стандард 4. чини и Додатак дипломи (Прилог 4.1.). Наведени прилог представља извод из Службеног гласника бр. 69 од 19.09.2011. године у којем је прописано како треба да изгледа додатак дипломи.

Закључак: Компетенције које су наведене у документу Стандард 4. су у складу са садржајем и исходима предмета из Књиге предмета. Комисија констатује да су наведене опште и предметно специфичне компетенције које студенти стичу по завршетку ДАС Право. У документу Стандард 4. наведено је и на који начин компетенције стечене савладавањем студијског програма омогућавају студентима даљи професионални развој у науци, образовању, привреди и јавном сектору. Комисија констатује да су исходи учења наведени у допуњеној документацији у оквиру Стандарда 1. Надаље, услови и поступци неопходни за завршавање студија и добијање дипломе по завршетку ДАС дефинисани су Правилником о докторским студијама и учињени су доступним јавности будући да се налазе на сајту Факултета. Комисија констатује да је Стандард 4. Компетенције дипломираних студената испуњен и да заслужује највишу оцену.

Стандард 5, Курикулум

Установа је доставила кратак опис стандарда 5 (Курикулум) са прилозима који су затражени. Студент у току докторских студија похађа наставу и полаже испит из предмета Методи научно-истраживачког рада и вештине, као и три изборна предмета који су програмом студија предвиђени као обавезни за ужу научну област (што представља први докторски испит), а затим и два изборна предмета у другој години студија која су у вези са оквирним питањем научне области из које намерава да изради докторску дисертацију (други докторски испит). У првој години студија студент треба да одбрани семинарски рад, објави један научни рад у часопису међународног значаја или водећем часопису националног значаја, и да одбрани пројекат докторске

дисертације. Трећа година студија посвећена је изради докторске дисертације - завршног дела студијског програма докторских студија. По добијеној сагласности Универзитета на реферат о подобности предложене теме за докторску дисертацију, Наставно-научно веће Факултета одобрава тему докторске дисертације и одређује ментора. Дисертација представља самостални и оригинални научноистраживачки рад студента у одговарајућој научној области или више научних области. У току треће године студија студент два пута реферише о напретку докторског истраживања. Успешном одбраном докторске дисертације студент завршава докторске студије.

У прилозима стандарда 5 дат је распоред предмета по семестрима и годинама студија (Табела 5.2), а Табела 5.1 Спецификација предмета заправо садржи књигу предмета на овом студијском програму. Табела 5.4 Листа предмета на докторским студијама садржи називе предмета, имена наставника, семестар и број ЕСПБ, статус предмета (обавезни или изборни) и попис ужих научних области. Нема параметара који се односе на број часова активне наставе и број часова предавања који су приказани у електронском обрасцу и раније анализирани. Може се закључити да је број ЕСПБ предвиђен за тезу и у непосредној су вези са израдом тезе већи од 50% укупног броја ЕСПБ. Овако конципиран курикулум оспособљава студента докторанта за самосталан научноистраживачки рад и израду докторске дисертације.

Стандард 6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Студијски програм докторског студија нуди студентима у правилу најновија научна сазнања из области коју покрива и прати нова остварења у науци. Посебна је квалитета студијског програма што је целовит и свеобухватан, тј. обухвата све најважније и етаблиране правне дисциплине. Програм је у цјелости усаглашен са другим програмима Правног факултета, почевши од bachelor-а, преко мастера, као њихова највиша научна разина. Студијски програм је суштински и формално усаглашен са стратегијама развоја образовања, науке и струке у Републици Србији. Ради се о традиционалном средишњем мјесту у Србији за стјецање највише научне разине у сфери правних наука. Према наводима предлагатеља, а што је додатном провјером и потврђено, студијски програм је формално и структурно усаглашен са истоврсним докторским програмима, како из европског образовног простора, тако и у свјетским размјерима. Предлагатељ, сукладно правилима, наводи три таква програма (Љубљана, Манчестер, Торонто), од којих су најмање два из европског образовног простора. Међутим, познавајући с аспекта форме и структуре и многе друге истоврсне докторске програме правних наука, може се без икакве сумње рећи да је програм београдског факултета сасвим унутар матице или „mainstreama“ тог највишег степена образовања за правне науке. Надаље, премда јединствених европских стандарда „у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања“ у сфери правних наука заправо у стриктном смислу нема (осим, наравно, студијског трајања од 3 године те академске титуле која се студијем стиче), треба констатирати да наведени аспекти докторског програма београдског Правног факултета ни по чему не одударају од европског просјека.

Стандард 7. Упис студената

Прилог 7.1. Конкурс за упис студената – садржи информације о томе ко и под којим условима може да се упише на докторске академске студије, одређује број места за буџетске и самофинансирајуће студенте (10+40), поставља параметре за рангирање кандидата, даје информације о пријави на конкурс и датумима уписа, као и информације о трошковима уписа буџетских студената и висину школарине за студенте који се сами финансирају. У оквиру Стандарда 7 приложена је и Табела 7.1. - Број студената који се уписује на дати студијски програм. У Табели 7.1 је исказан број студената који се уписују на докторске академске студије, број наставника и истраживача на студијском програму, укупан број наставника на Факултету, као и простор којим факултет располаже.

Закључак: Након анализе прилога 7.1, Комисија констатује да Факултет испуњава услове у погледу планираног броја студената и тражених способности кандидата за упис на докторске академске студије овог факултета, као и признавање ЕСПБ са других факултета друштвено – хуманистичких и сродних наука, као и из магистарских студија. У оквиру приложене Табеле 7.1 уредно се види број студената који су уписани на одређени студијски програм, уз број наставника, а на основу Табеле 9.7 се види да на докторским академским студијама има 67 ангажованих ментора, тако да користећи формулу за израчунавање максималног броја студената (максималан бр. студената = бр. ментора * 5 подељено са трајањем студијског програма изражено у годинама), Комисија констатује да је испуњен и услов у погледу одговарајућег броја студената.

Стандард 8. Оцењивање и напредовање студената

Прилог 8.1 садржи део Статута Правног факултета Универзитета у Београду посвећен докторским академским студијама. Члановима 70-97 предвиђени су услови и мерила за упис на докторске студије, права и обавезе студената, врсте и нивои студија, правила о полагању испита и оцењивању, одговорност студената, упис у наредну годину студија, завршни рад и дисертација, статус студената са инвалидитетом, стручни и академски назив и исправе о завршетку студија. Прилог 8.2А представља део о докторској дисертацији из Правилника о докторским студијама за генерације уписане пре 2016. и садржи детаљна објашњења и правила о писању пројекта докторске дисертације, трајању докторских студија, предлагању теме дисертације, процедури одабира теме и ментора, предаји и провери дисертације, одређивању комисије, одбрани, научном називу и промоцији. Прилог 8.2Б чини део Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду и садржи правила о наставницима и истраживачима, услове под којима се бирају; услове, одређивање и промену ментора, појам докторске дисертације, њен облик и садржај, правила о пријави теме, комисији за оцену научне заснованости, оцени дисертације, комисији за одбрану, правила о одбрани, заштити резултата, репозиторијуму одбрањених дисертација, промоцији и евиденцији радова. Прилог 8.2В представља део Правилника о докторским студијама од 2016/17 и садржи правила о писању реферата, дисертацији, одређивању ментора, комисије, одбрани, научном називу и промоцији. Уз документ Стандард 8. приложена је и Табела 8.1. Листа одбрањених дисертација у Установи у претходне три школске године са резултатима који су објављени или прихваћени за објављивање. Наведена табела

садржи имена, имена ментора са називима докторских дисертација и публикованим резултатима са категоризацијом према квалификацији Министарства просвете, науке и технолошког развоја у складу са допунским захтевима за дато поље. Закључак. Увидом у Прилоге 8.1, 8.2А, 8.2Б и 8.2В, Комисија констатује да је испуњен захтев стандарда о усклађености са захтевима из одговарајућег поља, као и да је испуњен захтев о дефинисању услова који одређују оцену научне вредности докторске дисертације. Такође је остварен захтев да се научни доприноси оцењују према броју научних публикација.

Стандард 9. Наставно особље

У погледу наставног особља испуњени су сви критерији, одређени њихов број и далеко изнад потребне мјере за што су приложеним материјалима пружени адекватни докази по појединим аспектима. Највећи број наставника који учествују у извођењу наставе на студијском програму докторских студија ангажовани су са пуним радним односом. Такођер, највећи број наставника укључен је у различите научноистраживачке пројекте, како на националној, тако и на интернационалној разини. Пружени су исцрпни докази у виду адекватних референци о компетентности наставника за предмете које изводе. Правни факултет Универзитета у Београду, као традиционално средишње мјесто за стицање доктората из правних наука не само у Србији, него и у ширем постјугославенском окружењу, располаже са више него довољним бројем ментора за планирани број студената на студијском програму. Такођер, у највећој мјери је испоштован захтјев да сваки ментор има адекватан број научних радова, према прописаним критеријима. Све то у (много) више него довољној мјери осигурава оспособљавање студената докторских студија за самостални научни рад у зависности од броја компетентних наставника, односно ментора. Коначно, мишљења смо да су мјере и поступци којима се различитим актима, како Универзитета, тако и Факултета, укључујући ту и акте стратегијске природе, осигурава и потиче квалитет наставника и сарадника, на релевантној разини адекватне за испуњење наведеног стандарда. Како су неки од наведених аката врло недавно донесени по први пут те представљају новитет у систему (за разлику од нпр. критерија за избор наставника који постоје већ дуги низ деценија, премда предлагатељ с правом критички упућује на њихове пречесте и не-баш-увијек-нужне промјене), кључан је изазов у будућности осигуравање адекватне provedбе те рецентне нормативе и стратегијских докумената у пракси.

Стандард 10. Организациона и материјална средства

Анализом расположивих доступних докумената и датих података у њима утврђено је следеће:

1. Факултет је поднео Захтев за поновну акредитацију, образовно-научно подручје друштвено хуманистичке науке, студијски програм докторске студије - право (ИИИ степен), ЕСПБ 180, трајање 3 школске године-6 семестара, за 50 студената на годишњем нивоу, што је укупно 150 студената (поновна акредитација).
2. Факултет обезбедио адекватан сопствени простор у складу са стандардом за извођење наставе студијског програма, поље друштвено-хуманистичке науке, докторских студија-право, у згради која јој је дата на коришћење од стране државе, а

налази се у Београду, Булевар Краља Александра бр. 67. (Прилог 9.1. Доказ о власништву).

3. Факултет је за извођење студијског програма докторских студија обезбедио све потребне услове. Факултет има одсек докторских студија који пружа административно-техничку помоћ при извођењу докторских студија.

4. Бруто површина са којом Факултет располаже је 15.749,90 м², који се састоји од: сусутерена 867 м², сутерена 3.487,50 м², приземља 3.429,00 м², први спрат 3.340,00 м², други спрат 1.539,00 м², поткровље 3.078,00 м² (Прилог 9.3. Подаци о површини објекта факултета). У просеку на сваког студента отпада 2,322 м², које се добило тако што се укупна бруто површине простора са којим Факултет располаже је 15.749,90 м², поделила са укупним бројем студената који је акредитован и који би требао поновно да се акредитује 6780.

Факултет има 166 просторија са укупно 7.601,29 м², које се састоје од: 1) обезбеђеног одговарајућег простора за рад наставника и сарадника: 99 наставничких кабинета са 126 места на простору од 1710,45м², наставнички клуб са 35 места на 52,07м², секретаријат са 26 места на 193,58м², 4 просторије за студентски парламент са 13 места на 55,91м², што укупно чини 2214,14 м² ; 2) простор за извођење наставе: 10 слушаоница и амфитеатара са 2379 места на 1734,52м², 11 учионица са 605 места на 635,07м², 2 студентско рачунарске учионице са 76 места на 100,64м², 3 компјутерске лабораторије са 12 места на 44,50м², 2 радионице на 82,77 м², 2 сале са 180 места на 240,01м², књижара са 27,28м², фотокопирница са 30,35м² и продавница сувенира на 23,98 м², што укупно чини 2.919,12 м², 3) простор библиотеке, који чини: 11 канцеларија са 260,62 м², 4 читаонице са 538 места на 787,69 м², магацини за књиге на 968,12 м², 7 помоћних просторија на 451,60 м², што укупно чини 2.468,03 м². (Табела: 9.1. Листа просторија са површином, Табела 10.2. Простор за извођење наставе на докторским студијама и одговарајући лабораторијски простор неопходан за експерименталан рад). Настава се изводи у амфитеатрима и слушаоницама који су опремљени аудио-визуелном опремом за потребе наставе. Ове студије уписује релативно мали број кандидата, а за извођење наставе користе се и просторије Института факултета као и наставнички кабинети.

5. Факултет има планиран буџетске приходе за 2019., за реализацију научноистраживачког рада (планирана средства факултета из буџетских извора (министарства надлежног за просвету у износу од 35 мил. РСД и министарства надлежног за културу у износу од 1 милион динара) (Прилог: 10.1а. План и буџет предвиђен за реализацију научноистраживачког рада 2019.). Према буџету за 2019, планирани сопствени приходи од докторских студија су 26 мил. РСД, чиме су и средства за реализацију докторских студија обезбеђена. Буџетски расходи и издаци за научне пројекте у 2019. планирани су у износу од 28.400.000,00 РСД из буџета и 100.000 РСД из сопствених средстава. (Прилог: 10.1б. План и буџет предвиђен за реализацију научноистраживачког рада 2019.).

6. Факултет обезбеђује доступност највећим електронским базама података (међународним и домаћим) које су неопходне за израду докторских дисертација и за

научноистраживачки рад (Параграф Лех, Цобисс, Кобсон и др.) (Прилог 10.36. Прилог о доступним базама података, Табела 11.3. Наставно-научне И стручне базе).

7. Библиотека Факултета је научноистраживачка организациона јединица Факултета и организована је у складу са Статутом факултета, Законом о библиотечно-информационој делатности и Правилником о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности. Факултет обезбеђује адекватан библиотечки фонд занован на страној и домаћој литератури. Обезбеђује приступ највећим електронским сервисима од 35.000 наслова страних научних часописа и 160.000 наслова књига обухваћених КОБСОН-ом. Факултет је претплаћен на водеће базе електронских часописа и судске праксе. Компјуторски систем којим располаже библиотека, омогућава електронско претраживање фондова факултетске и др. Библиотека Србије, али и приступ иностраним електронским сервисима за претраживање стручних и научних часописа у пуном тексту (Кобсон, Клувер Арбитрацион). Тиме су студентима докторских студија обезбеђени сви услови који су потребни за квалитетан научноистраживачки рад и израду докторске дисертације. Библиотека Факултета је једна од најстаријих високошколских библиотека у земљи са највећим библиотечким фондом на овим просторима. Укупан број библиотечких јединица из области из које се изводи наставни процес (база електронских јединица) је 525.769 јединица, и од тога фонд библиотеке располаже са укупно 159.147 књига (102.458 наслова књига), 2.762 наслова часописа (35.159 годишњих часописа у 359.643 свезака часописа), уџбеника 6979. (Табела: 9.1. Број и врста библиотечких јединица у високошколској установи). Библиотека располаже и са фондом од 3461 електронских публикација (508 домаћих наслова, 1271 страни наслов, 1682 мастер рада). Размена публикација се одвија са 117 институција, 61 земљом у региону и 56 у иностранству. (Прилог 10.1. Извод из библиотечке књиге инвентара). Фонд референтне збирке садржи око 600 енциклопедија, лексикона, речника, приручника и других издања. Библиотечки фонд има више од 30.000 корисника. Вредност библиотечког фонда износи 128.865.978,63 РСД. (Прилог 10.1. Извод из библиотечке књиге инвентара). Библиотека је смештена у сутерену Факултета и простира се на површини од 2.468,03 м² и то: 1) библиотечки депо (магацин за књиге) има укупно 968,12 м² и састоји се од: магацина 1 површине 138,94 м², магацина 2 површине 320,00 м², магацина 3 површине 284,79 м², магацина 4 површине 224,39 м². (Прилог 9.3. Подаци о површини објекта факултета). 2) простор читаонице састоји се од две читаонице: студентску (са 4 сале са 400 места за учење на око 787,69 м²) и за наставнике и докторанте, 3) канцеларије за потребе библиотеке простору се на простору од 260,62 м², 4) помоћне просторије укупне површине 451,60 м². Библиотека је доступна и другим корисницима. Пружање услуга корисницима одвија се у корисничкој читаоници која има 75 места са компјутерским прикључцима. Библиотеку користи око 8.000 студената. (Прилог 10.1. Извод из библиотечке књиге инвентара). Факултет обезбеђује студентима библиотеку опремљену потребним бројем библиотечких јединица као и опремом за рад и систематично прати, оцењује и унапређује структуру и обим библиотечког фонда. (Прилог: 10.36. Прилог о библиотечким ресурсима). Укупан број уџбеника доступних на студијским програму је 97 (Табела 10.4. Листа уџбеника доступна студентима на

студијском програму). Укупан број библиотечких јединица релевантних за студијски програм је 642 (Табела: 10.3. Листа библиотечких јединица релевантних за студијски програм).

8. Факултет је остварио сарадњу са великим бројем високошколских установа, института и међународних организација, што је документовао са потписаним Уговорима о сарадњи у циљу стварања услова за научно истраживачки рад студената. (Уговори о сарадњи са другим високошколским установама и акредитованим институтима и међународним организацијама).

9. Предмети су углавном покривени уџбеничком литературом која је доступна студентима (издато је 64 издања уџбеника). Укупан број уџбеника је 78, а монографија 270 што је укупно 357 до 2019. године, са укупним број од 107 наставника. (Прилози: 9.2. и 9.3. Уџбеници и монографије са факултета). Уџбеници се добијају у оквиру школовања од факултета, могу се купити у књижари факултета. Библиотека располаже са довољним бројем уџбеника, као и литературом неопходном за спремање испита. Недостају уџбеници за неке предмете, посебно за опције, а неке треба иновирати као нпр. Стварно право. Недостатак је покривен одговарајућим литературом која је доступна студентима (Табела 10.5. Покривеност обавезних предмета литературом (књигама, збиркама, практикумима), која се налази у библиотеци или је има у продаји. Сва обезбеђена литература довољна је за нормално одвијање наставног процеса. Факултет има усвојен Правилник о уџбеницима који је усвојило Научно-наставно веће факултета, 8.10.2007. године, а којим је на детаљан начин регулисани стандарди везани за обезбеђивање и проверу квалитета уџбеника, наставног и испитног материјала (Прилог: 11.3. Правилник о уџбеницима).

10. Факултет обезбеђује сву потребну техничку опрему за извођење наставе. Факултет има Рачунско-информативни центар, који има статус самосталне научно-истраживачке организационе јединице факултета, која се састоји од две научно-истраживачке и једне наставно-истраживачке јединице: Рачунарске лабораторије, Рачунско-информативног центра за аутоматску обраду података и Студентске рачунарске лабораторије. Поседује опрему која се користи у научном процесу: 241 рачунар, 4 лаптопа, 6 штампача, 19 пројектора 1 камера, 3 ТВ, 1 видеорекордер, опрему за симултано превођење, 1 скенер, 100 детектора за откривање бубица (Табела: 10.1. Листа опреме која се користи у научно-истраживачком раду, Табела: 9.2. Листа вредније опреме која се користи у наставном процесу, Табела 11.2. Листа опреме). Поседује адекватну и савремену техничку, лабораторијску и другу специфичну опрему која обезбеђује квалитетно извођење наставе. Располаже са задовољавајућим информатичким ресурсима: 2 учионице/лабораторије, 116 рачунара, 12 сервера, 19 видео бимова. Опрема која се користи у научно-истраживачком раду је задовољавајућа. (Табела. 9.2. Попис информатичких ресурса).

11. Факултет је доставио Прилоге 9.1. и 9.2., као и Табела: 9.1. Листа просторија са површином, Табела: 10.1. (уместо 9.2.) Листа опреме која се користи у научно-истраживачком односно уметничко-истраживачком раду. Табела 9.3. односи се на листу капиталне опреме вредније од 100.000 евра, коју Факултет не поседује, због чега

факултет и није достави Табелу 9.3. већ упућује на табеле 9.1. и 9.2. из стандарда 9. у документацији за високошколску установу, која се односи на простор и опрему.

12. Квалитет управљања Факултетом и квалитет ненаставне подршке је обезбеђен утврђивањем надлежности и одговорности органа управљања и јединица за ненаставну подршку и перманентним праћењем и провером њиховог рада. Савет Правног факултета је орган управљања, који има 27 чланова. Орган пословођења и руковођења је декан. Њихов рад је регулисан Законом о високом образовању и Статутом факултета и правилницима. Факултет систематски прати и оцењује рад управљачког и ненаставног особља и предузима мере за унапређење квалитета њиховог рада; посебно прати и оцењује њихов однос према студентима и мотивацију у раду са студентима.

13. Факултет поседује примерене просторне капацитете: учионице, кабинете, библиотеку, читаоницу и слично за квалитетно обављање своје делатности и извођења програма докторских студија. Факултет поседује адекватну и савремену техничку, лабораторијску и другу специфичну опрему која обезбеђује квалитетно извођење наставе на свим врстама и степенима студија. Факултет свим запосленим и студентима омогућава неометан приступ различитим врстама информација у електронском облику и информационим технологијама, како би се те информације користиле у научно-образовне сврхе. У свом саставу поседује најмање једну просторију опремљену савременим техничким и осталим уређајима који студентима и особљу омогућавају рад на рачунарима и коришћење услуга рачунског центра (фотокопирање, штампање, скенирање, нарезивање ЦД и ДВД материјала).

14. Факултет остварује сарадњу са бројним установама у земљи и иностранству (укупно 78 установа). То су престижни факултети водећих европских универзитета, као и сарадња са бројним установама у земљи, попут министарстава, судова, тужилаштва, удружења.

Закључак: На основу свега наведеног може се закључити да Правни факултет Универзитета у Београду: 1) има адекватан сопствени простор у складу са стандардом за извођење студијског програма, поље друштвено-хуманистичке науке, докторске студије-право за укупно 150 студената на све три године студија; 2) располаже са библиотеком снабдевену литературом која својим нивоом и обимом обезбеђује у потпуности подршку наставном процесу и научно истраживачком раду на студијском програм докторских студија. Библиотека факултета располаже са огромним и импозантним бројем библиотечких јединица 525.769 јединица из области из које се изводи наставни процес; 3) обезбеђује у потпуности покривеност свих предмета одговарајућом уџбеничком литературом, доступност електронским базама података, књигама и часописима; 4) располаже информатичком опремом неопходном за студирање и научноистраживачки рад. Број рачунара који имају приступ интернету у рачунарској лабораторији а који су доступни студентима, адекватан је броју студената који студирају на факултету и њиховим потребама; 5) Факултет остварује сарадњу са бројним установама у земљи и иностранству. Правни факултет Универзитета у Београду има одговарајуће људске, просторне, техничко-технолошке, информатичке, библиотечке и др. ресурсе и сервисе, који су примерени карактеру студијског програма докторских студија и броју студената који се уписују и који омогућавају да се у

потпуности обезбеди квалитетно извођење наставе и реализују постављени циљеви ове високошколске установе и тиме спроведе студијски програм који се поновно акредитује, докторске студије-право (ИИИ степен), ЕСПБ 180, чиме Правни факултет на задовољавајући начин испуњава Стандард 10: Организација и материјална средства, за поновну акредитацију. Правни факултет испуњава законске услове за Стандард 10: Организација и материјална средства, за поновну акредитацију.

Стандард 11. Контрола квалитета

У документу Стандард 11 наведено је да се квалитет програма докторских академских студија права оцењује у поступку самовредновања и спољашњом провером квалитета. Факултет спроводи поступак самовредновања једном годишње, а најмање једном у три године у циљу унапређења укупног квалитета наставе и афирмисања студената као субјеката наставног процеса, што је у складу са чл. 140 Статута Факултета. Надаље, наводи се да евалуација квалитета студијског програма обухвата електронску контролу одржавања наставе према усвојеном плану рада и календару наставе, обавезу наставника да воде дневнике рада, као и проверу мишљења студената о квалитету свих облика наставе, а на основу одређених стандарда везаних за одржавање наставе, садржај наставе, методе извођења наставе, педагошке и дидактичке квалитете рада наставника, квалитет наставног и испитног материјала на Факултету и оцењивање студената. Осавремењивање садржаја курикулума. Из Извештаја о самовредновању утврђено је следеће. Од 2013 када је Факултет акредитован до 2019. извршене су значајне измене нормативних аката Факултета. 2018. је донет нови Статут Факултета, док је 2016. усвојен нови Правилник о докторским студијама. Праћење и контрола програма студија је, сходно Статуту, у надлежности Наставно-научног већа, катедри, декана, сталних и по потреби ад хоц комисија. Поступци за одобравање, праћење и контролу програма студија регулисани су Статутом Факултета, Правилником о стандардима самовредновања квалитета наставе и андрагошког рада наставника (даље: Правилник о стандардима самовредновања) и Стандардима рада на Правном факултету Универзитета у Београду (даље: Стандарди рада) и добрим академским обичајима. Наведени Правилник о стандардима самовредновања и Стандарди рада детаљно регулишу поступке праћења и контроле програма студија. У погледу осавремењивања садржаја курикулума, у Стандардима рада у Глави II „Стандарди за израду силабуса и плана рада“ предвиђена је улога наставника и сарадника у изради и осавремењивању курикулума. Надаље, чл. 10 Стандарда рада предвиђа да целокупни наставни процес треба да се уједначи са европским стандардима. Усклађивање са програмима на европским факултетима се остварује и кроз сарадњу са другим факултетима, како непосредно тако и путем чланства Факултета у бројним удружењима (нпр. Европског удружења правних факултета – Еуропеан Лав Факултиес Асоциатион, Ротердамске правне мреже – Роттердам Лав Нетворк, Европског правног института – Еуропеан Лав Институте, итд.). Поред тога, Факултет сарађује са другим факултетима у иностранству у циљу размене наставника и студената (вид. стр. 40, 41 Извештаја о самовредновању). Упоредивост са програмима из иностранства оцењивана је у оквиру Стандарда 6. Комисије за контролу квалитета. Комисија је у прелиминарном извештају утврдила следеће. Увидом у Табелу 11.1. која је приложена уз Стандард 11. утврђено да

на Факултету постоји осмочлана Комисија организационих јединица задужених за квалитет, коју чине 3 наставника, 3 сарадника у настави, 1 члан из ненаставног особља и 1 студент. На сајту Факултета не постоје подаци о наведеној комисији. После посете установи, Факултет је доставио и Прилог 11.6. Одлуку о именовању Комисије за обезбеђење и унапређење квалитета извођења наставе од 20.09.2019. Комисију за обезбеђење и унапређење квалитета извођења наставе чини 8 чланова и то: 6 наставника, 1 сарадник и 1 студент. Подаци о Комисији за обезбеђење и унапређење квалитета наставе су доступни јавности ([хтп://иус.бг.ац.рс/орг/стручна_тела.хтмл](http://иус.бг.ац.рс/орг/стручна_тела.хтмл)). Извештај о самовредновању установе. У документацији је приложен Извештај о самовредновању Правног факултета Универзитета у Београду (Прилог 11.1.) из 2019. године. Извештај чини 134 страна компјутерски обрађеног текста. Посебан део Извештаја, који носи назив Стандард 15: Квалитет докторских студија, и који се налази на странама 123-133 посвећен је анализи квалитета докторских студија. Извештај о самовредновању студијског програма. Комисија је у прелиминарном извештају констатовала да, иако линкован и означен као Прилог 11.2. Извештај о самовредновању студијског програма није приложен. У сваком случају, као што је напред наведено, посебан део Извештаја о самовредновању је посвећен докторским студијама. У наредном периоду када се буде радило ново самовредновање студијског програма потребно је применити SWOT анализу. Документ о обезбеђењу квалитета. Као Прилог 11.3. приложена је и Стратегија обезбеђивања квалитета Универзитета у Београду из 2013. Имајући у виду Упутство за примену Стандарда 11, Комисија констатује да стратегију обезбеђења квалитета треба да усвоји орган управљања високошколске установе, што овде није случај. Стратегија обезбеђивања квалитета УБ је документ који садржи општа правила, док би стратегија високошколске установе требало да садржи детаљна правила о обезбеђењу квалитета ВУ. Комисија констатује да је приложен и Правилник о уџбеницима из 2007. (Прилог 11.4.). Коначно, високошколска установа је приложила и Статут Факултета, где је у чл. 140 регулисано самовредновање (Прилог 11.5.). Стратешко планирање у високом образовању. У циљу даљег обезбеђења квалитета на Правном факултету Универзитета у Београду у фебруару 2017. усвојени су следећи стратешки документи: Програм научно-истраживачког рада Правног факултета Универзитета у Београду за период 2017-2020. и Програм развоја научно-истраживачког подмлатка Правног факултета Универзитета у Београду за период 2017-2020. Наведеним документима су утврђене приоритетне активности Факултета усмерене на обезбеђење квалитета. Комисија је утврдила да су сви наведени акти Факултета (као и Универзитета у Београду) којима се формулише стратегија обезбеђења квалитета доступни јавности, између осталог, на веб сајту Факултета (www.иус.бг.ац.рс). Учешће студената у оцењивању и осигурању квалитета студијског програма. Учешће студената у оцењивању и осигуравању квалитета студијских програма остварује се на следеће начине: загарантовано је учешће студената на седницама Наставно-научног већа, у раду комисија (укључујући ту и Комисију за обезбеђење и унапређења квалитета, Комисију за праћење и унапређење квалитета наставе) и прописивањем надлежности Студентског парламента. Из целокупне документације утврђено је да у је вршењу контроле квалитета обезбеђена активна улога

студената кроз њихово учешће у раду Комисије организационих јединица задужених за квалитет, раду органа управљања Факултета као и прибављањем мишљења студената о квалитету студијског програма анонимним анкетирањем. Коначно, Факултет прибавља и мишљење студената о квалитету свих облика наставе. Мере и поступци спровођења контроле квалитета студијских програма. У документу Стандард 11. нису на довољно конкретан начин одређене мере и поступци спровођења контроле квалитета студијских програма. Приликом посете установи, а после разговора са студентима утврђено је да се врши периодична контрола квалитета студијских програма и наставе анонимним анкетирањем студената. Такође, после разговора са представницима Факултета утврђено је да се прати и редовност извођења наставе и других активности на Факултету. Доступност извештаја на веб страници Факултета. У прелиминарном извештају је Комисија навела да Извештај о самовредновању није успела да пронађе на сајту Факултета. После посете, а у складу са препорукама Рецензентске комисије, Факултет је Извештај о самовредновању учинио доступним јавности постављањем на сајт ([хтп://иус.бг.ац.рс/доцс/Известај%20о%20самовредновању %20Правног%20факултета%20УД_10022019%20за%20сајт.пдф](http://иус.бг.ац.рс/доцс/Известај%20о%20самовредновању%20Правног%20факултета%20УД_10022019%20за%20сајт.пдф)).

Закључак: Комисија констатује да се на Правном факултету предузимају мере у циљу унапређења и обезбеђења квалитета. Међутим, ради даљег унапређења успостављеног система квалитета у наредном периоду треба да буде урађено следеће. Прво, потребно је буде усвојена стратегија (плански документ) обезбеђења квалитета Правног факултета Универзитета у Београду. Друго, Факултет треба да сачини извештај о самовредновању студијског програма у складу са стандардима и учини га доступним јавности. Коначно, приликом посете установи чланови Комисије су стекли утисак да постоји снажна воља да се у наредном периоду предузму кораци у изради посебних извештаја о квалитету студијских програма, а све у циљу даљег унапређења квалитета како високошколске установе, тако и студијских програма.

Стандард 12. Јавност у раду

Прилог 12.1 – Дигитални репозиторијум садржи исечке са сајтова Е – тезе и Увидок. На сајту Е – тезе Универзитета у Београду доступне су на увид и преузимање докторске дисертације из локалног репозиторијума и узајамне базе података докторских дисертација универзитета у Београду, Нишу и Крагујевцу, који чине интегрални део дигиталних репозиторијума – ПХАИДРА. Такође, репозиторијум садржи и одређени број старијих дисертација које нису доступне јавности у потпуности због заштите ауторских права, али се могу тражити на увид, као и одређене дисертације које су српски научници бранили у иностранству крајем 19. и почетком 20. века. Сајт Увидок даје могућност увида јавности у докторске дисертације пре одбране на Универзитету у Београду. Прилог 12.2 – Подаци о менторима садржи страницу сајта Факултета посвећену докторским студијама – део о наставницима и менторима. На самом сајту у овом делу се може преузети књига ментора, као и Правилник о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма, који је донео Национални савет за високо образовање 28.10.2013. године, а посебно су издвојени и услови под којима се утврђује компетентност и услови за избор наставника на докторским студијама, као и услови за избор ментора.

Закључак: На основу увида у Прилоге 12.1 и 12.2, Комисија констатује да Факултет чини јавно доступним све податке предвиђене стандардом. Међутим, Прилог 12.2 даје информације о Правилнику који је донео КАПК и условима о избору ментора из Правилника о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма донетог 2013. године. Потребно је ажурирати податке и на сајт Факултета ставити нове правилнике које је донео НАТ, као и услове које нови правилници прописују. Након посете, у накнадно достављеној документацији, види се да је на сајту Факултета исправљен споран део текста, те сада пише да се услови и компетентност наставника на докторским академским студијама, као и услови за избор ментора утврђују на основу важећег Правилника о стандардима и поступку за акредитацију високошколских установа и студијских програма који је донео Национални савет за високо образовање 28.02.2019. године. Међутим, када се на сајту кликне на ЛИНК ---> ЦЕО ТЕКСТ ПРАВИЛНИКА, оно опет води непостојећем сајту КАПК-а уместо Правилнику НАТ-а. Комисија препоручује да се поради на поједностављењу поставки сајта како би га просечно информатички образовано лице са лакоћом могло користити, такође неопходно је да све информације на сајту буду благовремено ажуриране.

Додатни стандарди за студијске програме који се изводе на светском језику, за заједничке студијске програме и за ИМТ програме

Студије на светском језику, РК је констатовала да се на основу приложене документације може закључити да ће се програм изводити искључиво на српском језику.

Заједнички студијски програм, Премда Факултет има доиста велики број уговора (билатералних и у оквиру Ерасмус схеме) с универзитетским институцијама у бројним еуропским земљама те глобално изразито значајним земљама (Русија, Кина, Индија), међу којима се налазе и изнимно престижни универзитети у свјетским размјерима, Факултет није на докторској разини устројио заједнички студијски програм. Такве студије Факултет је устројио прије свега на мастер разини. Обзиром на значајан број краће или дуље гостујућих професора који су редовно присутни на Правном факултету, међу којима се налазе и најзначајнија свјетска имена правне науке, Факултет би засигурно у будућност имао адекватног знања, вјештина и искуства и за организацију таквог програма ако се донесе таква одлука.

ИМТ (интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни) студијски програм, РК констатује да програм Опис стандарда и прилози нису дати, а на основу приложене документације може се закључити да се ради о интердисциплинарном студијском програму (научне области: правне науке, правно-економске науке, правно-социолошке науке, правно-политичке науке) у научном пољу друштвено-хуманистичких наука

***

Кратак опис свих позитивних и негативних елемената у оцени стандарда за акредитацију

Општи утисак о студијском програму Докторске академске студије – Право (ДАС Право) је импресиван и изузетан. Рецензентска комисија је пажљиво прегледала

поднету документацију и анализира да ли су испуњени сви услови предвиђени стандардима. После подношења прелиминарног извештаја Рецензентска комисија је посетила Правни факултет Универзитета у Београду (даље: Факултет). Факултет је Рецензентској комисији дао све захтеване информације, омогућио слободан приступ и увид у наставни процес и процес управљања и расположиви простор. Факултет је, такође, организовао састанке Рецензентске комисије са управом Факултета, као и са наставницима, студентима, ненаставним особљем, комисијом која је сачинила Извештај о самовредновању, представницима из праксе и алумни организације.

Рецензентска комисија је закључила да је Факултет компетентан за извођење докторских студија. Факултет има програм научног истраживања и акредитован је као научноистраживачка установа у складу са законом. Такође, ангажовани су наставници са пуним радним временом који задовољавају критеријуме да буду ментори у изради докторских дисертација.

Студијски програм докторске академске студије Право садржи све елементе предвиђене Законом о високом образовању и стандардима. Сврха студијског програма је јасно формулисана и у складу је с мисијом и циљевима Правног факултета. Циљеви студијског програма су усклађени савременим трендовима у развоју правне науке. Опште и предметно специфичне компетенције које студенти стичу по успешном завршетку студија су формулисане јасно и прецизно. Према томе, структура студијског програма, његова сврха и циљеви, као и компетенције студената које студенти стичу завршетком ових студија заслужују највишу оцену.

Структура студијског програма ДАС Право је сложена и нуди најновија сазнања у области. Студијски програм је у материјалном и формалном смислу у складу са стратегијама развоја образовања и науке у Републици Србији. Квалитет студијског програма, његова савременост и међународна усаглашеност оцењени су највишом оценом. Стандарди који се односе на упис студената и оцењивање и напредовање студената, такође, заслужују највишу оцену.

Наставно особље запослено на Факултету остварује импресивне резултате како у наставном, тако и у научном раду. Из поднете документације произлази да наставници перманентно унапређују своје наставне и научне компетенције.

Организациона и материјална средства су довољна за квалитетно извођење студијског програма. Расположиви простор, опрема, као и библиотека, уџбеници и ИТ подршка заслужују највишу оцену. Рецензентска комисија нарочито похваљује услове за научно истраживање.

Факултет обезбеђује јавни приступ студијском програму и докторским дисертацијама као завршном делу докторских студија.

Факултет редовно проверава квалитет студијског програма. Поред тога, Факултет предузима одговарајуће мере за унапређење квалитета курикулума, наставе, наставног особља, оцено студената, уџбеника и литературе. Међутим, у том погледу уочени су и одређени недостаци. Комисија је утврдила да је потребно унапредити правни оквир за вршење контроле, а потом начин сачињавања извештаја о самовредновању. У сваком случају, у разговору приликом посете установи Комисија је закључила да постоји спремност да се наведени недостатак отклони у наредном периоду.

Да закључимо, студијски програм ДАС Право је савремен и добро структуриран програм који нуди најновија научна сазнања у области правних наука. Студенти који успешно окончају студијски програм моћи ће да се даље професионално развијају у науци, образовању, привреди и јавном сектору. Према томе, Рецензентска комисија закључује да програм у целини закључује највишу оцену.

Препоруке:

Предлог мера за отклањање уочених слабости / предлог мера и активности за унапређење квалитета студијског програма:

1. Потребно је део из Извештаја о самовредновању који се односи на квалитет докторских студија допунити SWOT анализом.

2. Потребно је израдити извештај о самовредновању студијског програма.

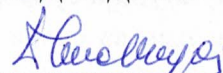
***

Имајући у виду да је високошколска установа **Универзитет у Београду – Правни факултет** испунила стандарде за акредитацију студијског програма докторских академских студија (ДАС) - Право (три године, 8 семестара, 180 ЕСПБ, Доктор наука – правне науке), прописане Правилником о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма ("Службени гласник РС", број 13/2019), одлучено је као у диспозитиву.

Достављено:

- високошколској установи
- архиви

ПРЕДСЕДНИК

Проф. др Ана Шијачки